
6. *O NIEKTORYCH NAYPOTREBNIYSZYCH DZIEŁACH LEŚNYCH.*

Potrzeba gruntownego nabycia wiadomości stosownych do powołania któremu poświęcamy się, tak jest poszechnie już przyznana, że się codzień powiększa w kraiu naszym liczba czytających, co dowodzi coraz częstsze wydawanie dzieł nowych a między niemi dzienników i pism peryodycznych nawet technicznych. — Ci co sobie zawód leśny obrali, co już są w tym oddziale administracyi publiczney umieszczeni, czują iak inni, że się w sztuce swoiëy doskonalić powinni. — Ztąd częste szukania rady i pomocy, ztąd zapytania o dziełach w których przyzwoite oświecenie znaleźćby można. — Dla dogodzenia tym chwalebnym chęciom, umyśliśmy umieścić tu krótki spis dzieł leśnych naypotrzebniejszych. — Ograniczamy się na piętnastu, z których w polskim ięzyku podaiemy siedm, w niemieckim sześć, w francuzkim dwa. — Dla dania zaś sposobności uczynienia w téy ieszcze

liczbie przyzwoitego wyboru, dodamy do każdego Dzieła, krótkie o treści iego i użyteczności, wyobrażenie.

a. DZIEŁA POLSKIE.

Mało jest bardzo pism o leśnictwie więzyku naszym i dla tego zamiast wyboru lepszych, umieszczamy tu wszystkie tylko dotąd w kraiu naszym wyszłe.

i. Roślin utrzymanie, rozmnożenie i życie przez X. Kluka w roku 1778.

Niespracowanemu w usiłowaniach swoich dla dobra kraiu *Klukowi*, winniśmy to najpierwsze dzieło polskie, w którym wzmianka jest o leśnictwie. — Tom drugi Lasami trudniący się, podzielony jest na ośm rozdziałów.

Pierwszy. Opisuie części drzew.

Drugi. Opisuie same drzewa i krzewy w kraiu naszym rosnące.

Trzeci. Wskazuie pobudki do utrzymywania rządu w lasach i rozmnożenia ich.

Czwarty. Mówi o zasieniu lasów na miejscach bezleśnych.

Piąty. O rozmnożeniu drzew w lasach.

Szósty. O utrzymywaniu lasów zarosłych.

Siódmy. O pożytkowaniu lasów.

Ośmy. O wysadzaniu drzewem miéysc różnych.

X. Kluk czerpał przepisy w dziele swoim objęte, po większey części, z pism *Duhamela* i z Ustawy Ludwika XIV. roku 1669 wydaney. — Pomimo, że od tego czasu znaczne w nauce leśnéy uczyniono postępy, nie bez użytku iednak będzie czytanie tego pierwiastkowego u nas dzieła. — Zwrócić iednak uwagę czytelników powinniśmy, na niektóre w nim niedokładności.

Art: 28. Karta 15.

Nie iedna tylko *brzoza* iakmówi Kluk, ale wszystkie drzewa same się sieją. — Człowiek chcący naśladować naturę i działania iéy zastępować, uważać powinien kiedy się naturalnie drzewa osiewają, i tę porę do sztucznego zasiewu wybierać.

Art: 31. Karta 17.

Buk nie na każdym gruncie udaie się iak mówi Kluk, i owszem wymaga ziemi dobréy, głębokiéy i klimatu umiarko-

wanego. — Ztąd to tak mała obszer-
ność lasów *bukowych* w naszym kraju.

Art: 48. Karta 26.

Swirk jest gatunkiem osobnym drzewa, nie
zaś odmianą *Jodły* iak utrzymuje X
Kluk. — Nasiona *świrkowe* nigdy *Jo-*
dły a *iodłowe* nigdy *świrku* niewy-
dadzą.

Art: 56. Karta 29.

Ilekróć Kluk wspomima o kwiecie tak
nazwanym *czczym*, znaczyć to ma
kwiat męzki.

Art: 68. Karta 34.

Szyszki sosnowe nie lat kilka doyrzewaią
iak mowi Kluk, ale tylko miesięcy
ośmnaście, to jest: od Kwietnia iedne-
go roku do Października roku drugie-
go. — Nie w Sierpniu, lecz na wiosnę
wypadaią z szyszek orzeszki skrzydlate,
zktórych nie trzeciego roku iak mówi
Kluk, ale tegoż samego roku wscho-
dzi małe drzewko.

Art: 75. Karta 38.

— Nasionie *wiązowe* nie na wiosnę, lecz

w Czerwcu zbierać i zasiewać należy, bo w tym miesiącu dojrzewa.

Co tylko Kluk mówi o wzroście drzew, powiększёj części stosuje się do Francyi. — U nas też same gatunki drzew daleko dłuższego czasu wymagają.

Nakoniec co do sposobu *Urządzenia Lasów*, nadmienić należy, że gospodarstwo *wysokopiennie z rębami następnemi*, nieznaione było Klukowi i dla tego tu tylko o gospodarstwie *porębowém* iest mowa, które iednak tylko w lasach *niskopiennych* uskutecznione bydz może, a do tego niedokładny iest przepis o *nasiennikach* a między innemi zupełnie fałszywe twierdzenie (Art; 266) że Dąb niezdatny iest do odrośli z korzenia, chyba gdyby był stary. — I owszem zdatny iest bardzo Dąb do gospodarstwa *niskopiennego*, wyjąwszy iezeli pnie są zbyt stare, bo w tedy właśnie siła wydawania odrośli słabieie i zupełnie ustaie.

2. *Ustawy powszechne dla Dóbr moich rządców p. Xiężnę Jabłonowską 8 Tomów in 8vo — roku 1786 — Cena Złot: 40.*

Tom piąty dzieła tego w 1787 roku wydany, zawiera przepisy podług których dziedzinne lasy X. *Jabłonowskię* do Siematycz na-

leżące miały bydź urządzone co do ich zachowania, rozchodu, zysku, i powinności użytych Offycyalistów. — Przepisy te kończy krótkie opisanie drzew i krzewów krajowych. — Dzieło Kluka co do samych prawideł gospodarstwa leśnego i co do części botanicznój więcéy ma zalet. — Dzieło X. *Jabłonowskiéy* więcéy jest praktyczne i daie wzór zaprowadzenia wewnętrznój administracyi leśnéy.

3. *Słownik Roślinny* przez X. Kluka 1803 *we trzech Tomach* — *Cena Zło: 15.*

Dzieło bardzo użyteczne, tak dla lubiących Botanikę, jako i dla trudniących się leśnictwem. — Porządek alfabetyczny ułatwia wynalezienie przedmiotu, a *Terminologia* polska i łacińska tudzież dodane użycie lekarskie roślin, dopełnia korzyści iaką z dzieła tego czytelnik ciągnąć może.

4. *Gospodarstwo leśne* przez L. P. w *Wilnie* 1806. — *Cena 3 Zło: gro: 15.*

Dziełko dorywcze przedrukowane z trzech Numerów pisma peryodycznego wychodzącego dawniéy pod imieniem Dziennika Wileńskiego. — Składa się ze wstępu, wktórym Autor daie wyobrażenie całéy Nauki Leśnictwa, ogólnego po-

działu lasów, tudzież wzrostu drzew, ich rębności i gatunków które w kraiu naszym służyć mają za przedmiot gospodarstwa. — W wstępie tym zdaie się Auotr obiecywać wydanie dzieła obszerniejszego o wszystkich częściach leśnictwa, a na samym końcu tego wstępu oświadcza, iż zacząć zamyśla od lasów *sosnowych* i *iodłowych* — témczasem w dziele swoim samemi tylko *sosnowemi* lasami zatrudnił się, a od roku 1807 w którym to dzieło wydał, nic więcéy publiczności nieudzielił.

Rzecz o lasach *sosnowych* podzielona jest na pięć *oddziałów*: *pierwszy* opisuje życie, wzrost i własności sosny; *drugi* uprawę lasów sosnowych; *trzeci* ich zachowanie; *czwarty* wyrabianie; *piąty* szacowanie. — Dzieło to nosi na sobie cechę pierwszych w sztuce usiłowań. — Widać w nim obeznanie się z nowszemi lubo nie naynowszemi leśnictwa postępami i chęć przyswoienia ich i zastosowania do kraiu naszego. — *Terminologia* jest nowa, lecz nie zawsze szczęśliwie dobrana. — Od czasu iak w Królestwie naszym więcéy się tym przedmiotem zajęto, iuż kilku w *Terminologii* dopełniono odmian. — Wspomniemy tu o niektòrych rzecz lepiéy i dokładniéy wyrażających.

Sztukę naykorzystniejszego użycia płodów leśnych, nienazywamy iuż *wyrabianiem* ale u-

żytkowaniem, a to dla tego, że ten wyraz jest ogólniejszym i więcéy obejmuiącym.

Do zachowania lasów liczymy urządzenie i Policją leśną — wyrazu tego »Urządzenia» używamy zamiast *szacowania*, co jest przyzwoiciéy i iaśniey.

Niemówiemy iuż gospodarstwo *wysiekowe*, ale *wyrębne* albo *niskopiennie*. Wyraz *wysiekowe* jest mniéy szlachetny, a przeto iuż zarzucony.

Zamiast wyrazów złożonych *Cienioręb*, *Jasnoręb*, *Czystoręb*, używamy teraz podwójnych i naturalniejszych, *ręb ciemny*, *ręb iaśny*, *ręb zupełny*.

W przepisach *urządzenia* które Autor *szacowaniem* nazywa, wyjaśniony jest *systemat materyalny*. — O *systemacie połączoneym* nie-musiął ieszcze Autor mieć dokładnego wyobrażenia.

5. *Katechizm Leśny* przez P. von Knoll 1808. — Cena Zło: 4.

Szkoda że dzieło to małe, w stylu prostym napisane, i użyteczną naukę zawieraiące, lubo po polsku wydane, na ięzyk polski wytłomaczone by bydź powinno. — Wszędzie znać Cudzoziemca, wszędzie wyraz, albo zupełnie nie polski, albo teź tak prowincjonalny, że tylko koło *Rawicza* i *Głogowy* zrozumiany bydź może. — Pomimo tego iednak zawiera

w sobie praktyczną naukę, tak Botaniki leśnéy, iak uprawy, użytkowania a w części i zachowania tyczącą się. — Dziękować nawet powinniśmy JP. Knoll że chciał nam użyteczną uczynić przysługę, co tém więcéy pracy kosztować go musiało, że do tego użył ięzyka, z którym nie jest zupełnie spoufalcony.

6. *Umiejętność Lasowa* czyli *Rękopisg leśniczowski* przez P. Kobierzyckiego. — 2 Tomy 1809 - 1810. — Cena Zł: 15.

Dzieło to jest tłómaczeniem dzieła niemieckiego P. *Burgsdorff* wydanego pod tytułem: *Forsthandbuch*. — A iak oryginału użyteczność powszechnie jest uznana, tak i przepolszczenie iego na wdzięczność polaków zasługiwać powinno. — Ale czemuż wszystko oprócz samego tylko przedmiotu w tłómaczeniu tém, zamiast przyjemności, przyczyną odrazy staie się? — Czemuż to polszczyzna iest tak ciężka, nieokrzesana, niepolska, — czemu styl iest tak ciemny, szorstki i niezrozumiałemi wyrazami nastrzępiony, — czemu pisownia iest tak fałszywa i nieprzyjemna, — czemu druk tak niepoprawny, papier tak gruby i oko rażący? — Życzyć więc nam koniecznie należy, ażeby Polak rzeczą i nazwiskiem chciał dwa te pisma i

P. Knoll i P. Kobierzyckiego raz jeszcze na polskie wytfómaczyć i przyjemniejszym wydaniem nas obdarzyć.

7. *Kalendarz Leśny i Łowiecki* przez P. Held 1817 roku.

Dzieło niewielkie, bardzo użyteczne. — P. Held dawnieý Nadleśny Generalny za czasów Xięstwa Warszawskiego, a teraz w Xięstwie Poznańskim umieszczony, miłą nam tym Kalendarzem uczynił przysługę — sposób tabellaryczny okazując, co wkażdym miesiącu tak wleśnictwie iak i w łowiectwie jest uwagi godnego — ułatwia użycie tego dzieła, a zewnętrzna jego postać zaleca się dobrą polszczyzną, stylem łatwym, drukiem i papierem dobrym.

b. DZIEŁA NIEMIECKIE.

Wielka bardzo jest liczba dzieł w niemieckim ięzyku o leśnictwie wydanych. — W wyborze pięciu tylko dzieł radziliśmy się naywiększych dla kraiu naszego użyteczności.

8. *Anweisung zur Holzzucht für Förster* przez P. Hartig — siódme wydanie 1808 w *Marburgu*.

Użyteczność dzieła tego, sąd opinii przez

siedm wydań stwierdził nayzupełniéy. — Wy-
tłomaczone iest na ięzyk francuzki dwa razy ;
wyględamy z niecierpliwością dobrego polskiego
tłómaczenia.

Uprawa *wysokopienna*, *wyrębna*, *mię-
szana* i *nadzwyczajna* iest przedmiotem tego
dzieła, które każdy oświecony leśniczy posia-
dać powinien.

9. *Anweisung zum Waldbau* przez P. Cot-
ta — drugie wydanie 1817.

Jeszcze iedno dzieło o uprawie, które rów-
nież między naylepszymi w tym rodzaju mieścić
się powinno. — Teorya gospodarstwa wyrębne-
go lepiéy ieszcze tu iest wyłożona, iak w dzie-
le poprzedzaiącym.

10. *Lehrbuch für Förster* przez P. Har-
tig piąte wydanie 3 Tomy 1817 w Stutgar-
dzie. — Cena 27 Złó:

Jest to zbiór ogólny wszystkich Wiado-
mości Nadleśniczemu potrzebnych. — Znaydzie
tu Czytelnik Botanikę, uprawę, użytkowanie i
zachowanie lasów — wszystko zwięzłe i dokła-
dnie. — Dzieło bardzo użyteczne.

11. *Lehrbuch für Jäger* przez P. Hartig drugie wydanie 2 Tomy 1811 w Tubingen.

Czém dzieło poprzedzające iest dla leśniczych, tém obecne iest dla łowczych. — Zoologii ogólna i myśliwa i Nauka łowów podane tu są zupełnie i dokładnie.

12. *Anweisung zur Taxation und Beschreibung der Forsten* przez P. Hartig. Tomów 2. czwarte wydanie Giessen 1819.

Jest to dokładne i zgłębiające wyłuszczenie urządzenia lasów podług *Systematu materialnego*. — W oczekiwaniu równie doskonałego dzieła podług *systematu połączonego*, dzieło to P. Hartig za najlepsze poczytać można.

13. *Forsthanbuch* przez P. Burgsdorf — czwarte wydanie w Berlinie 1805 roku.

Jest to zbiór wszystkich wiadomości leśnych, potrzebnych tak dla Urzędników mieyscowych, iako i dla sterujących. — Dzieło to lubo bardzo użyteczne, ustępuje dziełom Hartiga i Cotta tak co do przepisów uprawy iako i Urządzenia.

c. *DZIEŁA FRANCUZKIE.*

14. *Nouveau manuel forêstier* przez Pana Baudrillard w Paryżu 1808.

Jest to tłómaczenie dzieła P. Burgsdorf wydanego pod Tytułem : *Forsthandbuch*. — W zastosowaniu Administracyiném P. Baudrillard poszedł za przepisami francuzkiemu, iak P. Kobierzycki za Austryackimi, a Autor oryginału za Pruskiemi.

15. *De la Culture des bois* przez P. Baudrillard.

Jest to tłómaczenie dzieła P. Hartig o uprawie *patrz* Nr 8.
